HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מאי קרא. דמסגיעין לומו ביום הלידה: **זוכר.** לשון מזירות דהיינו נדר דדמי לשבועה: **למה הוא דומה: תכלי.** לשערה: **רקמתי.** היינו יגידה לשבוה וכתיב בתחתיות דהיינו מדור תחתון: **דרך משמשין.** המים פניו למטה כן זכר הולד פניו למטה וקבה פניה למעלה הילכך נקבה צריכה להתהפך דהא כשהיין (ע) לעיל [נ:]ב) [דשאר לו בין ברכיו] אבל זכר אין צריך להתהפך: **קשה ולשה וקשה ולוד.** מפני שדר במדור התחתון. קשה לשה לפ ידענא למאי: זרע מלבן את הולד מגיעולין: **מזורו.** חזק וברית: **ליוס משעים.** לשלים ימים טוי חיומו: **מגח ידע.** הא לא ידע לימת מעברה: **קלסכר.** זיו: **מרחם העין.** שתע"פ שנברחת העין מן המח והמח חינו רואה תדע שהרי המת יש לו עינים ויש לו שפתים ויש לו לחנים וחינו רואה ולא שומע ולא מדבר: **פוך מילחא.** השלך המלח מן הכשר ושוב חינו רואי חלא חלא לכלניס כך הנשמה היא מלא לגוף לקיימו כיון שהלכה מז מסריח הגוף: **עולה למעלה.** כדתני לעיל מחלוניס דר במדור העליון: **כולן עולין למין אחד.** זרע מאי קרא [1]ממעי אמי אתה גוזי מאי משמע דהאי גוזי לישנא דאשתבועי הוא דכתיב [2]גזי נזרך והשליכי ואמר רבי אלעזר למה ולד דומה במעי אמו לאגוז מונח בספל של מים אדם נותן אצבעו עליו שוקע לכאן ולכאן תנו רבנן שלשה חדשים הראשונים ולד דר במדור התחתון אמצעיים ולד דר במדור האמצעי אחרונים ולד דר במדור העליון וכיון שהגיע זמנו לצאת מתהפך ויוצא וזהו חבלי אשה והיינו [ו]דתנן חבלי של נקבה מרובין משל זכר ואמר רבי אלעזר מאי קרא [3]אשר עשיתי בסתר רקמתי בתחתיות ארץ דרתי לא נאמר אלא רקמתי מאי שנא חבלי נקבה מרובין משל זכר זה בא כדרך תשמישו וזה בא כדרך תשמישו זו הופכת פניה וזה אין הופך פניו תנו רבנן שלשה חדשים הראשונים תשמיש קשה לאשה וגם קשה לולד אמצעיים קשה לאשה ויפה לולד אחרונים יפה לאשה ויפה לולד שמתוך כך נמצא הולד מלובן והאם נעשין כריס אמת. **נצע.** כמה שממנין לריך לנצע שחור קליפת עץ וטוחינת ריחיים של נפחים דכריס וכולן נעשין שחור ואינו יכול לנוטען ביורה אחת משים ושלשה גוונים בשים ושלשה מקומות: **כל אחד ואחד עולה למינו.** לוכן מן המים ושחור מן האדם: **כי אנפי בי.** מפני שכעסת עלי אני מודה לך שלטוענתי היה: **יצב ולו קוץ.** ברגלו לאחד מהם ולא יכול לנעמד: **נבדו.** הוא לבדו יודע שהוא גם אחד בעל הגם אינו מכירו: **אחרי.** תשמיש כמו דרך גבר בעלמה (משלי ג): **ורגעי.** תשמיש לשון לרגעה[ו]: **זרים.** בילרת נוכרי שקורין ווי"ן כמו (ישעיה ג) ברחמת וכמוזה: **הכרוב.** קלי"ל בלע"ז: **ומזורי.** חסר ר' [ח] לשון מזרה: **ומפזורי.** לשון מגילת כמ בחמתים: **זיריחני.** מן הכרוב ומח"כ זלזחתני: **רביעיותיהם.** עוגת תשמישן: **הוא.** קודשת בריך הוא סייעה שנטה חמורו של יעקב לשחל לשה ושותו הלילה של החמרות היה: **ולא פירשו.** שת הדבר מנלן: **וכריס בנקבות.** בני לשה: **נקבות כוכריס.** ומת דינה בתו משום הן דרשה שים מזריע תמלה יולדת נקבה: שמשהין

ומזורז תנא המשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך דמים מנא ידע אלא אמר אביי [5]משמש והולך [4]ושומר פתאים ה' תנו רבנן [3]שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו אביו מזריע הלובן שממנו עצמות וגידים וצפרנים ומוח שבראשו ולובן שבעין אמו מזרעת אודם שממנו [ג]עור ובשר [א] ושערות ושחור שבעין והקב"ה נותן בו רוח ונשמה [7]וקלסתר פנים וראיית העין ושמיעת האוזן ודבור פה והלוך רגלים [8]ובינה והשכל וכיון שהגיע זמנו להפטר מן העולם הקב"ה נוטל חלקו וחלק אביו ואמו מניח לפניהם אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי פוץ מלחא ושדי בשרא לכלבא דרש רב [1]חיננא בר פפא מאי דכתיב [5]עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם נותן חפץ בחמת צרורה ופיה למעלה ספק משתמר ספק אין משתמר ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה פתוחה ופיה למטה ומשתמר דבר אחר אדם נותן חפציו לכף מאזנים כל זמן שמכביד יורד למטה ואילו הקב"ה כל זמן שמכביד הולד עולה למעלה דרש רבי יוסי הגלילי מאי דכתיב [6]אודך (ה') על כי נוראות נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם נותן זרעונים בערוגה כל אחת ואחת עולה במינו ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה וכולם עולין למין אחד דבר אחר צבע נותן סמנין ליורה כולן עולין לצבע אחד ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה כל אחת ואחת עולה למינו דרש רב יוסף מאי דכתיב [7]אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שיצאו לסחורה ישב לו קוץ לאחד מהן התחיל מחרף ומגדף לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים התחיל מודה ומשבח לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב [8]עושה נפלאות (גדולות) לבדו וברוך שם כבודו לעולם אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו דריש רבי חנינא בר פפא מאי דכתיב [9]ארחי ורבעי זרית וכל דרכי הסכנת מלמד שלא נוצר אדם מן כל הטפה אלא מן הברור שבה תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שזורה בבית הגרנות נוטל את האוכל ומניח את הפסולת כדרבי אבהו דרבי אבהו רמי כתיב [10]ותזרני חיל [ט]וכתיב [11]האל המאזרני חיל אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע זיריתני וזרזתני דרש רבי אבהו מאי דכתיב [12]מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל מלמד שהקב"ה יושב וסופר את רביעיותיהם של ישראל מתי תבא טיפה שהצדיק נוצר הימנה ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם הרשע אמר מי שהוא טהור וקדוש ומשרתיו טהורים וקדושים יציץ בדבר זה מיד נסמית עינו דכתיב [13]נאם הגבר שתום העין והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב [14]וישכב עמה בלילה הוא מלמד שהקב"ה סייע באותו מעשה שנאמר [15]וישכר חמור גרם [י]חמור גרם לו לישכר [ט]אמר רבי יצחק אמר רבי [י]אמי אשה מזרעת תחילה זכר איש מזריע תחילה יולדת נקבה שנאמר [16]אשה כי תזריע וילדה זכר תנו רבנן בראשונה היו אומרים אשה מזרעת תחילה יולדת זכר איש מזריע תחילה יולדת נקבה ולא פירשו חכמים את הדבר עד שבא רבי צדוק ופירשו [17]אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים [18]ויהיו בני אולם אנשים גבורי חיל דורכי קשת ומרבים בנים ובני בנים וכי בידו של אדם להרבות בנים ובני בנים אלא מתוך

שמשהין

תום' הרא"ש

שתום העין. הוא לשון גילוי עין ולשון משנה הוא לשון גילוי ופתיחה ובמס' ע"ז כדי שישתום ויסתום ויגוף והא דדייק דנסתם עינו היינו משום דכתיב סתום לשום יחיד:

מסורת הש"ס

[ג] [נ"ל דתניא], ג) [קדושין נ:], ג) [בשלמות פרשת יתרו סי' ו מיפ עור ובשר ודם ושערות וכו'], ד) [בערוך מביאו בערך קלסטר בטי"ת], ה) [נ"ל ודעת ובינה והשכל כך גיפס בע"י ועפ"ק בתוס' דב"ק קה. ובתוס' דב"ב קיח. ובתוס' דזבחים סט: ד"ה ק"ו וכן בכור בכורות תוס' בב"ק כה. ובשאר דוכתין], ו) [בי' ישנם של ע"י: תניא], ז) יומא מז., ח) [בי' ע"י יומא מז.: וכתיב ומשלוני חיל (תהלים יח)], ט) ברכות ס. ע"ש לשל כה: [ועי' כח. ע"ש], י) בע"י תניא חמר, כ) רש"ל, ל) [ויקרא כ], מ) כאן מתחיל הדבור זיריתני לשון מזרה זיריתני מן הכרוב ומח"כ זלזחתני ומשלוני לשון כו' כל"ל רש"ל,

הגהות הב"ח

(ע) רש"י ד"ה דרך כו' לשל ג"כ נלשה דהיינו מלשמר וכשלו על בכריו כו':

גליון הש"ס

גמ' משמש והולך. יבמות יג ע"ב: שם חמור גרם לו ליששכר. בעניון ערך ממלח כתב בלומר כשחזר יעקב מן השדה נסק הממור ושמעה לאה ויצאה לקראתו וקלסתו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ושערות. נ"ב ושם כו' ובינה. נ"ב ודעה:

לעזי רש"י

וו"ן [ו"ן]. נפה. קלי"ר. בהיר, זך.

מוסף רש"י

ותזרני. לשון (רות ג) זורה את גורן השעורים, מכנר את הטיפה (יומא מז). **וזרזתני.** הזכרתני מן הכרוב שכן (שם). **שהקב"ה סייע באותו מעשה.** שהקב"ה סייעו שיצא משם יפשכר (בראשית ל מז).